

AZ ÉLET JÁTÉK – módszertani kézikönyv osztályfőnököknek

Módszertani kézikönyv
osztályfőnökök részére

A TANDEM n.o. kiadványa osztályfőnököknek, felső tagozatos pedagógusoknak, gyerekekkel és fiatalokkal foglalkozó szakembereknek szól. Elsősorban arra szeretünk volna példát adni vele, hogyan lehet az „életre nevelés” témáit játékos, élményközpontú, interaktív módon megközelíteni iskolai keretek között is. Örömmel vettük gyakorló pedagógus „felhasználóinktól” a visszajelzéseket, hogy a könyvben összegyűjtött játékok kisebb-nagyobb módosítással jól használhatók tantárgyi órák keretében is. A kiadvány megszületése óta 20 iskolába jutottunk el a nem formális módszertant bemutató műhelyünkkel, illetve a nyitrai Konstantin Fiolozófus Egyetem pedagógushallgatói számára is rendszeresen tartunk a témában szemináriumot. A pozitív fogadtatásból, a műhelyek során elindult beszélgetésekből és az egyetemi hallgatókkal való inspiráló közös munkából merítve már megkezdtük a kiadvány folytatásának előkészítését – új témákkal és bővített csoportdinamikai tartalommal.

Az alábbiakban a témavázlatok közül az ünnepről szólót olvashatják. Ezt a témát ajánljuk az ünnepi időszakok előkészítésére, az osztály fontos eseményeire (például ballagás) való ráhangolódáshoz, de ugyanúgy segíti azt is, ha az osztály közös értékrendjének formálásán szeretnének dolgozni.

Ünnep

Gondolatébresztés

„Ha az ünnep elérkezik, akkor ünnepelj egészen.

Ölts fekete ruhát. Keféld meg hajad vizes kefével. Tisztálkodjál belülről és kívülről. Felejsd el mindent, ami a köznapok szertartása és feladata.

Az ünnepet nemcsak a naptárban írják piros betűkkel. Nézd a régiéket, milyen áhitatosan, milyen feltétlenül, milyen körülményesen, mennyi vad örömmel ünnepeltek!

Az ünnep a különbözőség. Az ünnep a mély és varázsos rendhagyás. Az ünnep legyen ünnepies. Legyen benne tánc, virág, fiatal nők, válogatott étkek, vérpezsdítő és feledkezést nyújtó italok. S mindenképp legyen benne valami a régi rendtartásból, a hetedik napból, a megszakításból, a teljes kikapcsolásból, legyen benne áhitat és föltétlenség.

Az ünnep az élet rangja, felsőbb értelm. Készülj föl reá, testben és lélekben.

S nemcsak a naptárnak van piros betűs napja. Az élet elhoz másféle, láthatatlan ünnepeket is. Ilyenkor felejsd el mindent, figyelj az ünnepre.” (Márai Sándor: Fűves könyv. Helikon Kiadó, Budapest, 2000)

„Ünnepkor mindig szél van, talán az ünnep hozza, hogy tisztára mosson mindent ami a hétköznapiakban elkoszolódik, elväsik, azután meg várhatjuk, hogy mikor jön a másik ünnep – s a másik szél”

(Zalán Tibor: Ünnep)

■ A téma célja

Az ünnepek és rítusok szerepének tudatosítása, a diákok saját ünnepkultúrájának alakítása.

■ Gyakorlatok

■ Ünnep a családban/Ajándék

■ **Időkorlát:** 20 perc

■ **Létszám:** a teljes osztály

■ **Eszközanyag:** a diákok által hozott fényképek

■ **A gyakorlat célja:** A csoport ráhangolása a témára, saját ünnepminták gyűjtése.

■ **Leírás:** A diákok előkészületi feladata, hogy hozzanak magukkal egy fényképet valamely családi ünnepről, amely nekik fontos. Lehet régi fotó, de aktuális, közelmúltbeli is. Meséljenek egymásnak röviden, hogy miért ezt a képet hozták, hogyan szokás ünnepelni náluk otthon, és mik azok a részei az ünnepnek, amelyeket szeretnek, illetve melyek, amelyeket nem.

■ **A gyakorlat variációi:** Ha bátortalanabb a csoport, a képekről először páros beszélgetést rendezhetünk, és utána nagy körben csak pár szót mondjanak el a párjuk által elmeséltekből. Ha kisebb csoporttal dolgozunk, akkor azt a lehetőséget is választathatjuk, hogy először valaki megmutatja a fotóját, és a többiek megpróbálják kitalálni, hogy mit ünnepelhetnek épp, ki kicsoda, és milyen lehet az ünnep többi része.

Amennyiben nem hoznak képet, beállíthatunk egy-két élő fotót is úgy, hogy valamelyik diák a társait állítja be a családtagok helyébe és utána beszél arról, hogy mit látunk a képen. Ameny-

nyben látszik, hogy a kép nem ideális, megkérhetjük a kép tulajdonosát, hogy rendezze át a képet ideális állapotra – olyanra, amilyenek szeretné.

A játék ajándékokkal is játszható: ez esetben az az előzetes feladat, hogy keressenek és hozzanak egy olyan ajándéktárgyat, ami valamiért fontos volt az életükben, és bemutatásként meséljenek a tárgyról, valamint arról a személyről is, akitől kapták, és hogy miért jelent nekik sokat ez a tárgy. A megbeszélés ekkor arról zajlik, hogyan ajándékozzunk valami igazi dolgot (összegyűjthetjük a „jó” ajándék jellemzőit: saját készítésű, személyre szabott, jelképez valamit, egy régi vágyunkat teljesíti be, különleges élményt okoz stb.).

■ **Veszélyek és tapasztalatok:** Ha van olyan diák, aki nem tud vagy nem szeretne fotót/ajándéktárgyat hozni, akkor ő kirekesztődhet a játékból.

■ Legyen igazi ünnep

■ **Időkorlát:** 40 perc

■ **Létszám:** a teljes osztály

■ **Eszközanyag:** rajzlap, újságkivágások, rajzeszközök, ragasztó, olló és az előre elkészített feladatok az egyes ünnep/rítus-megnevezésekből: születésnap, karácsony, húsvét, halál, lakodalom. Ráhangolódásnak alkalmazható a fenti Márai-idézet, vagy egy-egy leírás néprajzi vagy kultúrantropológiai írásokból.

■ **A gyakorlat célja:** Az ünnep valódi tartalmának felfedezése.

■ **Leírás:** A diákok kiscsoportokba rendeződnek (3-5 fő csoportonként, létszámhoz igazodva). Ezután a kiscsoportok húznak egy kártyát a fenti ünnepek közül, első körben az a feladatuk, hogy beszélgessenek róla az alábbi kérdések mentén: Mit jelent számodra ez az alkalom? Mitől válik ünnepé? Mi számodra az értéke ennek az alkalomnak?

A csoportok 15 perc beszélgetés után egy montázst készítenek arról, hogy számukra hogyan lesz valódi ez az ünnep, majd bemutatják az osztály többi részének. Végül közös beszélgetés indul arról, hogyan alakíthatjuk ünnepé az életünk fontos pillanatait.

A **gyakorlat variációi:** A papírkép helyett készíthetnek élő szobrot, pantomimet is, vagy úgy is játszhatjuk,

hogy minden csoport más műfajban alkot.

Veszélyek és tapasztalatok: Ha bekerül a halál mint téma, figyeljünk arra, hogy jól értelmezzük azt a rítust, ahogy a szeretteinktől elbúcsúzunk. Ha tudható, hogy az osztályban valaki közelről érintett, hagyjuk ki ezt a témát.

■ Szeretetlenyek

■ **Időkorlát:** 40 perc

■ **Létszám:** a teljes osztály

■ **Eszközanyag:** Előre kinyomtatott rövid leírások az egyes szeretetlenyekről (aktualizálva a középiskolás életkornak megfelelően):

Dr. Gary Chapman amerikai pszichológus szeretetlenyek-módszerét az anyanyelv analógiájára alakította ki és arra használható, hogy szeretetünk leghatékonyabb kifejezését megtaláljuk önmagunk és a számunkra fontos személyek esetében.

Ahogy azokkal az embertársainkkal nem tudunk beszélgetni, akikkel nem találunk közös nyelvet, úgy szeretetleneknek sem tudjuk megadni mindazt, amire vágnak, ha nem ismerjük szeretetlenyüket. A nyelv megtanulása elengedhetetlen ahhoz, hogy a kapcsolat hosszú távú, tartós és boldog legyen.

A megközelítés egyik sajátos fogalma a szeretettank: ez egy képzeletbeli tartály, mely természetesen egyénenként változó „nagyságú”. Ha szeretetet kapunk – nyilvánuljon meg bármilyen formában is – szeretettartályunk mutatója a „teli” állás felé mozdul el. Ha tankunk „teli” van, akkor boldogok, kiegyensúlyozottak vagyunk, úgy érezzük, szeretnek minket. Ezért is fontos tudni, hogy párunk, társaink, barátaink, családtagjaink mitől érzik azt: szeretik őket, mitől lehet az ő tankjukat csordultig tölteni, hogy így a lehető legnagyobb boldogságban legyen részük.

■ Első szeretetlenyek: elismerő szavak

Egyik legnagyobb emberi vágyunk, hogy elismerjenek, értékeljenek bennünket. A szeretet kifejezésének egyik módja tehát az elismerő szavak. A dicséret, a biztató szavak és a kérések sokkal inkább erősítik az önbecsülést, mint a követelések. Az elismerés másikkal módja a biztatás.

■ Második szeretetlenyek: minőségi idő

Az együtt töltött minőségi idő lényege, hogy a másik fél osztatlan jelenlétet, figyelmet kap. Ez lehet beszélgetés, közös tevékenység. Az másodlagos, hogy mit végzünk, fontosabb, hogy mindkét fél tudatában legyen: közös időtöltésük a szeretet kifejezése.

■ Harmadik szeretetlenyek: tárgyi ajándék

Az ajándékozás a másikra gondolás szimbóluma, a szeretet látható jele. Vannak, akiknek a látható jelek fontosabbak, mint a többi. Az ajándék értéke másodlagos, lényege a szimbolikus jelleg.

■ Negyedik szeretetlenyek: szívességek

Ez a szeretetlenyek az apró figyelmeségekre alapozott feladat-átvállalások műfaja, illetve a kéréslen vagy önként átvállalt segítségnyújtás.

■ Ötödik szeretetlenyek: testi érintés

A tapasztalatok alapján lelkileg sokkal egészségesebbek azok a gyerekek, akiket kiskorukban sokat öleltek, babusgattak. A testi érintéssel kapcsolatos társadalmi távolság és sztereotípiarendszer nem könnyű, de megéri a kísérletezés. (*Chapman, Gary: Egy-másra hangolva. Harmat Kiadó, Budapest, 2011*)

■ **A gyakorlat célja:** Az ajándékozás téma elmélyítése.

■ **Leírás:** Bevezetesként mondjunk néhány mondatot a „szeretettank” fogalomról, illetve arról, hogy mi minden lehet az ajándékozás szerepe azon túl, hogy a mi kultúránkban bizonyos ünnepek „kötelező kelléke”. Majd a diákok rendeződjenek öt kiscsoportba! A kiscsoportok húznak egy leírást a Gary Chapman-féle öt szeretetlenyek egyikével (link alább). A feladatuk, hogy olvassák el a leírást és beszélgeszenek arról, hogy mi az ő tapasztalataik az adott szeretetlenyekkel kapcsolatban. Számukra mennyire fontos, ők kinek szoktak ilyen típusú ajándékot adni?

15 perc beszélgetés után az lesz minden csoport feladata, hogy közösen keressenek valakit (akár többet is) az osztályból, akinek szerintük ez a szeretetlenyek, és gondoljanak ki számára egy ajándékot, amit itt és most átadnának „csak úgy”.

■ **Megosztás:** minden csoport elmondja a többieknek röviden, hogy mi az általuk húzott szeretetlenyek lényege és milyen példaajándékot találtak ki.

Zárásként plenáris beszélgetés indulhat, vagy mindenki kitöltheti önmagáról a szeretetlenyek-tesztet (<http://johir.neobase.hu/system/files/johir/pdf/MiAzElsodlegesSzeretetlenved.pdf>).

Záróköör-alternatíva: egyenként mindenki elmondja, hogy neki itt és most mi az elsődleges szeretetlenyek, és milyen ajándékot fogadna szívesen az osztálytól.

A gyakorlat variációi: A játékot indíthatjuk egyéni teszttel is, és az alapján alakulhatnak meg a kiscsoportok, hogy kinek mi az elsődleges szeretetlenyek.

Egyéb ötletek

Osztályünnep. Közös, rendhagyó osztályünnep szervezése, ahol nem a születésnapokat, sem pedig a karácsonyt vagy más hagyományos dolgot ünneplünk, hanem mindenki választ egy dolgot, amit a közösségben, az idetartozásban, a tinédzserkorban, az osztály sikereiben vagy az élet egyéb területén ünnepelni szeretne. A délután kereteit (a terem berendezése, zene, étel, ital) az osztály maga készíti elő (érdemes kijelölni felelősöket), majd mindenki mond egy pohárköszöntőt, amelyben összefoglalja, hogy mit szeretne megünnepelni. A pohárköszöntőket érdemes elosztva, több fordulóban megtenni, hogy ne váljon unalmassá, monotonná.

Faliújságötletek

Mi minden ünnep az élet apró dolgaiban? Olyan gyűjtemény készítése a faliújságra, amely nem szokványos értelemben vett ünnepeket jelenít meg. Közös gyűjtés alapján készíthető, kis feliratok és képek formájában (pl. amikor javítottam egy jegyet, amikor először beszélgettem az aktuális Nagy Ő-vel, amikor egy jót beszélgettem a szüleimmel, amikor elmentem a kedvenc zenekarom koncertjére, amikor megdöntöttem a saját sportrekordomat, amikor lefogytam egy kilót stb.). Az a cél, hogy értéket adjunk az élet apró szépségeinek is, valamint hogy tanuljunk meg értékelni a saját eredményeinket. Ide kerülhet egy gyűjtés a „Te mivel ünnepepsz?” kérdéskörrel is (az osztályban vagy az iskolában rendezett „mini” közvélemény-kutatás alapján).

Levél. Készíthetünk faliújságot abból is, hogy egy rendhagyó közös levelet írnak a diákok a „Jézuskának”. Ha bármit kérhetnél karácsonyi ajándékba, ami nem tárgy és nem pénz, akkor mit kérnél? Gyűjtünk minél több kreatív ajándékötletet, vágyat, kívánságot. Az mondják, a kimondott vágyainknak már éppen önmagában a kimondása is egy lépéssel közelebb visz a beteljesüléshez.

A kiadvány és a workshop megrendeléséről bővebb információ a tandemno@tandemno.sk címen kérhető.